

Sygn. akt II KK 295/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)

SSN Przemysław Kalinowski

SSN Paweł Wiliński (sprawozdawca)

Protokolant Łukasz Biernacki

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Roberta Tarsalewskiego
w sprawie **A. Ś.**

wnoskodawcy w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie
niesłuszne tymczasowe aresztowanie

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 20 listopada 2020 r.,

kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnoskodawcy

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 17 maja 2019 r., sygn. akt II AKa (...)

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w W.

z dnia 18 września 2018 r., sygn. akt V Ko (...),

**1. uchyla zaskarżony wyrok w zakresie w jakim przy
określeniu wysokości odszkodowania nie uwzględniono kwestii
waloryzacji i w tej w części przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania, a w
pozostałym zakresie oddala kasację jako oczywiście bezzasadną;**

2. zarządza zwrot wnioskodawcy uiszczonej opłaty od kasacji w wysokości 750 (siedemset pięćdziesiąt) zł.;

3. zwalnia wnioskodawcę z kosztów postępowania kasacyjnego w części w której oddalono kasację jako oczywiście bezzasadną, a wydatkami postępowania kasacyjnego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 września 2018 r., sygn. akt V Ko (...), Sąd Okręgowy w W. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz A. Ś. kwotę 60.000 zł, wraz z odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wynikającą z pozbawienia wolności w związku z tymczasowym aresztowaniem trwającym od 13 maja 2003 r. do 31 lipca 2004 r. w sprawie Sądu Rejonowego w W. , sygn. akt V K (...) zakończonej prawomocnym uniewinnieniem wnioskodawcy od popełnienia zarzucanego mu czynu, zaś w pozostałym zakresie, odnośnie zadośćuczynienia oraz w zakresie odszkodowania wniosek oddalił, kosztami postępowania obciążając Skarb Państwa.

Po rozpoznaniu apelacji pełnomocnika wnioskodawcy Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z dnia 17 maja 2019 r., sygn. akt II AKa (...), zmienił wyrok w ten sposób, że zasądził od Skarbu Państwa na rzecz A. Ś. kwotę 15.000 zł, wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, z tytułu odszkodowania za poniesioną szkodę wynikłą z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania, a w pozostałej zaskarżonej części utrzymał wyrok w mocy.

Kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) wniósł pełnomocnik wnioskodawcy, podnosząc zarzut rażącego naruszenia prawa, które mogło mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, tj.: 1) art. 448 k.c. w zw. z art. 552 § 4 k.p.k. w zw. z art. 558 k.p.k. poprzez rażące zaniżenie zadośćuczynienia wynikające z błędnego uznania, iż kwota 60.000 zł w okolicznościach niniejszej sprawy stanowić będzie „odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia” i zrekompensuje wnioskodawcy doznaną krzywdę; 2) art. 2 Konstytucji RP poprzez zasądzenie kwoty rażąco zaniżonej tytułem zadośćuczynienia w porównaniu do kwot zasądzanych w innych sprawach o podobnym rozmiarze krzywdy, skutkujące naruszeniem zasady sprawiedliwości społecznej; 3) art. 358¹ § 3 k.c. w zw. z art. 558 k.p.k.

poprzez niezastosowanie waloryzacji do roszczenia o odszkodowanie za poniesioną szkodę wynikającą z utraty wynagrodzenia za pracę pomimo, iż od przyczyn powstania szkody tj. tymczasowego aresztowania do zasądzenia odszkodowania minęło 16 lat i w tym czasie doszło do istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza; 4) art. 7 k.p.k. poprzez dokonanie oceny dowodów w sposób dowolny bez uwzględnienia wszystkich dowodów - dokumentacji medycznej oraz akt osobowych wnioskodawcy z okresu aresztowania oraz w sposób sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego, skutkujące błędnym przyjęcie, iż wnioskodawca w okresie aresztowania cieszył się dobrym stanem zdrowia fizycznego i psychicznego, jak również, iż szybko przystosował się do środowiska więziennego.

Podnosząc powyższe, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...)

W odpowiedzi na kasację prokurator Prokuratury Regionalnej w [...]. wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja okazała się oczywiście bezzasadna w zakresie zarzutów pierwszego, drugiego oraz czwartego, a powody jej oddalenia w tej części w trybie art. 535 § 3 k.p.k. Sąd Najwyższy przedstawił w ustnym uzasadnieniu na rozprawie, w której udział brał wnioskodawca. Z tego powodu pisemne uzasadnienie wydanego rozstrzygnięcia ograniczone zostało jedynie do oceny zarzutu trzeciego kasacji, który zasługiwał na uwzględnienie.

Trafnie wnioskodawca wskazał w nim na naruszenie art. 358¹ § 3 k.c. w zw. z art. 558 k.p.k. Istota zarzutu sprowadzała się do odmowy zastosowania waloryzacji do zasądzzonego przez Sąd odwoławczy świadczenia z tytułu odszkodowania za poniesioną szkodę wynikającą z utraty wynagrodzenia za pracę.

Uwzględniając zarzuty apelacji Sąd Apelacyjny w (...) trafnie wskazał, że zachodzi konieczność przyznania wnioskodawcy odszkodowania z tytułu utraconych zarobków. Odmowa przyznania odszkodowania, oparta na metodzie dyferencyjnej, a więc hipotetycznym porównaniu między stanem majątku, jaki by istniał, gdyby poszkodowanego nie pozbawiono wolności, a stanem rzeczywistym w

chwili odzyskania wolności, byłaby bowiem w niniejszej sprawie niesprawiedliwa. Podzielić trzeba pogląd Sądu odwoławczego, że tak w odczuciu społecznym może być odczytywane stanowisko, które w swej konsekwencji de facto pozbawiło niesłusznie tymczasowo aresztowanego możliwości jakiegokolwiek rekompensaty dochodów utraconych z powodu przerwania pracy zawodowej. Obowiązek tej rekompensaty wynika tymczasem wprost z art. 41 ust. 5 Konstytucji oraz z przepisów rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego. Z tego powodu rację ma Sąd Apelacyjny, że będąca przedmiotem oceny różnica stanu majątkowego osoby przed i po zastosowaniu tymczasowego aresztowania nie może być oparta wyłącznie na ustaleniu poziomu oszczędności jakie pozbawiony wolności poczyniłby w tym okresie, lecz bazować powinna również na sytuacji osobistej poszkodowanego, a jednocześnie na porównaniu dochodu przez niego osiąganego, który zapewniałby był rodzinie, gdyby wnioskodawca go nie utracił wyłącznie z powodu tymczasowego aresztowania. Odszkodowanie obejmuje bowiem co do zasady utracony na skutek bezprawnego działania państwa dochód osoby pozbawionej wolności, a nie jej oszczędności. W konsekwencji taki sposób ustalenia wysokości odszkodowania, który opiera się wyłącznie na kryterium oszczędności, jest niesprawiedliwy szczególnie w przypadkach takich jak sprawa niniejsza, w których wysokość dochodów jest tak niewielka, że w oczywisty sposób ich całość musiałaby być przeznaczana na bieżące potrzeby życiowe rodziny. Pomija też oczywisty fakt, że środków tych ani poszkodowany, ani jego rodzina nie otrzymali, a zatem potrzeby życiowe rodziny zaspokajać musieli z innych źródeł. Zatem stanowisko Sądu Apelacyjnego odrzucające w niniejszej sprawie taki sposób obliczenia wysokości należnego odszkodowania, który prowadzi w istocie do odmowy jego przyznania, jako deprecjonujący osoby o niskich dochodach i jednocześnie posiadające na swoim utrzymaniu rodzinę zasługuje w pełni na akceptację.

W części jednak, w jakiej Sąd odwoławczy uznając roszczenie wnioskodawcy i ustalając należne odszkodowanie na kwotę 15.000 zł za utracone w okresie 15 miesięcy dochody, odrzucił możliwość uwzględnienia żądania waloryzacji jego wysokości, doszło do oczywistego naruszenia art. 358¹ § 3 k.c. w zw. z art. 558 k.p.k. Co prawda przedstawiony w żądaniu wnioskodawcy

proponowany przelicznik waloryzacyjny, oparty na kryterium wzrostu średniego wynagrodzenia nie jest w tym przypadku kryterium prawidłowym. Nie wyłącza to jednak samej dopuszczalności ani potrzeby rozważenia waloryzacji należnego tytułem odszkodowania świadczenia, dokonywanej na podstawie art. 358¹ § 3 k.c. (zob. wyrok SN z 24 kwietnia 2013 r., II KK 270/12). W tym zakresie zastosowanie znaleźć powinno w pierwszym rzędzie kryterium inflacyjne. Dla określenia należnego odszkodowania konieczne jest bowiem nie tyle zachowanie proporcji dochodu osiąganego przed aresztowaniem i średniej płacy, ale przede wszystkim ustalenie jaka kwota odpowiada realnej wartości dochodu utraconego przez wnioskodawcę w okresie jego tymczasowego aresztowania (zob. wyrok SN z 4 lutego 2014 r., V KK 250/13).

Co istotne, w przedmiotowej sprawie między zastosowaniem wobec wnioskodawcy tymczasowego aresztowania (13 maja 2003 r.), a zasądzeniem na jego rzecz odszkodowania z tego powodu (17 maja 2019 r.) minęło 16 lat i 4 dni. Jest to z pewnością okres bardzo długi. Wyznacza on nie tylko czas oczekiwania na potwierdzenie i kompensatę niesłusznego pozbawienia wolności. Wskazuje jednocześnie czas, w którym z powodu następującej nieprzerwanie, choć z różną szybkością zmiany wartości krajowego pieniądza, zmieniała się wartość należnych kwot, jakich wnioskodawca nie otrzymał w okresie pozbawienia wolności. Z pewnością już sama długość tego szesnastoletniego odstępu czasu uzasadnia przyjęcie, że do zmiany realnej wartości dochodu doszło i że jest ona istotna, a tym samym zastosowanie art. 358¹ § 3 k.c. jest w tym układzie zasadne. Zatem stanowisko Sądu Apelacyjnego, że nie doszło do istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza i odmowa zastosowania waloryzacji po myśli w art. 358¹ § 3 k.c., nie poparte przy tym jakimkolwiek ustaleniem, a jedynie odwołaniem do braku denominacji czy zmiany waluty, jako przesłanek uznania braku wystąpienia istotnych zmian siły nabywczej pieniądza, były nieprawidłowe. Uchybienie to, prowadzące wprost do odmowy zastosowania klauzuli waloryzacyjnej z art. 358¹ § 3 k.c. w odniesieniu do należnego wnioskodawcy odszkodowania miało charakter rażący i jednocześnie bez wątpienia wpłynęło na treść rozstrzygnięcia.

Powyższe przesądziło o konieczności uchylenia zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) jednak wyłącznie w zakresie, w jakim do zasądzanego

odszkodowania w ustalonej prawidłowo wysokości, nie zastosowano klauzuli waloryzacyjnej. W konsekwencji rozpoznając we wskazanym zakresie ponownie niniejszą sprawę, Sąd ten dokona prawidłowego ustalenia konsekwencji obowiązywania art. 358¹ § 3 k.c. w zw. z art. 558 k.p.k., rozstrzygając o sposobie i wysokości waloryzacji należnego wnioskodawcy odszkodowania.

Uznając w części zasadność wniesionej kasacji Sąd Najwyższy zarządził, zgodnie z art. 527 § 4 k.p.k., zwrot wnioskodawcy opłaty od kasacji. Nadto w pozostałej części, w jakiej oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną, Sąd Najwyższy na podstawie art. 624 § 1 k.p.k. zwolnił wnioskodawcę z wydatków postępowania kasacyjnego, uznając, że przemawiają za tym względy słuszności i obciążył nimi Skarb Państwa.

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak sentencji.